

Žarko Tepavčević

PRIZADEVANJE ZA ENAKOPRAVNOST OBEH SPOLOV

UVOD

Prizadevanja nekaterih moških zlasti v nordijskih državah (Bergstrand, Carlsson, Radstrom, Enquist, Gustafsson, Hatt, Swedin, Westerberg, Frykman 1996) v novejšem času za odpravo moškosrediščne kulture prinašajo optimizem, da bo mogoče vzpostaviti boljše sožitje med spoloma v novem tisočletju. Rezultat teh prizadevanj bo omogočil bolj prijazno življenje za žensko in moškega v zakonski zvezi, družini in družbi. S tem lahko pričakujemo, da bodo postopno odpravljeni patriarhalizem, seksizem in diskriminacija.

Ženska drugorazrednost in diskriminiranost je še vedno zelo kompleksen in pereč družbeni pojav. Vzporedno s procesom demokratizacije v družbi se odvija proces izkoreninjenja neenakopravnosti med spoloma. Nedavno je odprava vseh oblik diskriminacije žensk postala pomembno področje mednarodne zakonodaje. V razvitem svetu vse bolj prihaja do izraza enakopravnost, ki prinaša enake pravice, možnosti in dolžnosti za oba spola.

Spremembam v sodobni družbi in družini (demokratizacija družbenih odnosov, proces emancipacije žensk, spremenjen položaj in pomen otroka v družini) sledijo novi trendi ustvarjanja odnosov med spoloma.

Za sodobno družino je značilna enakopravnost med zakoncema (partnerjema) kakor tudi med ostalimi družinskimi člani. Ta enakopravnost pride najbolj do izraza v »integriranem« modelu družinskega življenja, kjer se na ustrezen način kombinirajo aspekti življenja družine: služba, zakonska zveza in reprodukcija (Boh 1989: 293).

VZPOSTAVLJANJE ENAKIH MOŽNOSTI ZA OBA SPOLA

Napočil je čas, ko bi morali vsi humano usmerjeni ljudje intenzivirati proces popolnega izkoreninjenja neenakopravnosti med spoloma. Če bi zakonodajalec predal ženskam v pristojnost polovico oblasti pri sprejemanju in izvajanju zakonov kakor tudi načrtovanju nove zakonodaje in ohranjanja reda, bi storili velikanski premik za vzpostavitev enakih možnosti za oba spola tudi v vsakdanjem življenju v vseh segmentih družbe in seveda tudi v zakonski zvezi, zunajzakonski skupnosti in v družini.

Ena izmed tistih žensk, ki niso ostale ravnodušne glede sprejemanja in izvajanja zakonov, je S. Brownmiller. Razmišljanja o tem je podala v svoji knjigi *Proti naši volji*, kjer pravi:

Prepričana sem, da je bitka za dosego paritete z moškimi na kritičnem področju izvajanja zakonov zadnja preizkušnja, v kateri bo popolna enakost ženske dobljena ali izgubljena. [...] Čeravno so ženske v preteklosti vedno prepuščale moškimi vlogo zaščitnikov, ker druge izbire niso imele, prepuščajoč jim pri tem ne le zakon, temveč tudi njegovo izvajanje, pa se zdaj zdi, da je nujno najprej odpraviti to neravnovesje [...], toda popolna vključitev žensk v policijske oddelke v naših mestih, in s popolno mislim na razmerje polpol, nič manj, je vsekakor revolucionaren cilj, ki je v boju za dosego ženskih pravic med najpomembnejšimi. In če bomo še naprej imeli vojsko, in mislim, da se bo vojaščina še lep čas obdržala, potem se moramo ženske vključiti tudi tja, prav kakor tudi v nacionalno gardo, državne vojaške sile, lokalne šerifske pisarne, pisarne okrajnih javnih tožilstev, pisarne

državnih tožilcev – na kratko, vso zgradbo nacionalnih struktur moči (pri čemer mislim na moč v fizičnem smislu) –, je treba sleči moške prevlade in nadzora, če naj ženske prenehajo biti kolonija v moškem protektoratu. (Brownmiller 1988: 353–354.)

V državah Evropske Unije poskušajo na različne načine zagotoviti okolščine, ki bodo pospešile trend povečanja enakosti med spoloma. V nekaterih državah poskušajo doseči enakopravno udeležbo žensk v političnih grupacijah s kvotami, v vsakdanjem življenju pa si prizadevajo za odstranjevanje ovir, ki delujejo na vseh ravneh družbe, od družine do javnih ustanov. Ta evropska prizadevanja organizirano potekajo že več desetletij, kar kaže na izredno trdovratnost seksistične kulture. »Če ne bi bila prevladujoča (ne le politična) kultura tako močno in celostno prežeta s seksističnimi sestavinami, gotovo ne bi bili potrebni tako temeljiti in vedno podrobnejši načrti za odpravljanje zapostavljenosti žensk« (Jogan 1992: 1146).

Mednarodna zakonodaja teži k soglasju med državami za uskladitev meril za varstvo žensk. Na mednarodni ravni izdelujejo mednarodne deklaracije, priporočila in konvencije glede različnih vidikov položaja žensk. To so ukrepi, ki jih sprejemajo institucije OZN in druge (regionalne) organizacije. Taki ukrepi vsebujejo normativna priporočila, ki se prevajajo v norme v notranji zakonodaji držav. Po tej poti se na mednarodni ravni povezuje ženska politika kot sad mednarodnih organizacij in mednarodnih konferenc o pomembnih temah, povezanih z žensko, z njenimi pravicami, njeno enakopravno udeležbo v družbenem življenju.

Kar zadeva vsebino norm, predvidenih za pravno varstvo žensk, je mogoče ugotoviti, da moramo potem, ko smo opredelili civilne in politične pravice, obravnavati izobraževanje, žensko delo in probleme, ki iz tega izvirajo: materinstvo, delovne razmere, enakopravnost in družinsko odgovornost.

Nedavno je odprava vseh oblik diskriminacije žensk postala središče mednarodne zakonodaje. Osemnajstega decembra 1979 je generalna skupščina Združenih narodov sprejela konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (6. 7. 1992 jo je ratificirala tudi Slovenija), ki je postavila mednarodni standard razumevanja enakosti žensk in moških. Konvencija, ki ima

30 členov, v pravno obvezujoči obliki določa mednarodno sprejeta načela in ukrepe za dosego enakopravnosti žensk povsod po svetu.

Konvencija je izčrpna in opozarja na globino izključevanja in omejevanja žensk zaradi njihovega spola. Zahteva enake pravice za ženske, ne glede na njihov zakonski stan, na vseh področjih, tako na političnem, ekonomskem in socialnem, kot tudi na kulturnem in državljanskem področju. Zahteva tudi sprejetje nacionalne zakonodaje za prepoved diskriminacije; priporoča tudičasne posebne ukrepe za pospešitev dejanske enakopravnosti žensk in moških in akcijo za spreminjanje socialnih in kulturnih vzorcev, ki ohranjajo diskriminacijo. Drugi ukrepi določajo enake pravice žensk na političnem in družbenem področju, enak dostop do izobrazbe in enako izbiro učnih načrtov, nediskriminacijo pri zaposlovanju in plačilu za delo; jamstvo za ohranitev delovnega mesta v primeru poroke ali poroda.

Konvencija poudarja enako odgovornost moških in žensk v družini in poudarja potrebo po družbenih službah, še posebej ustanovah za varstvo otrok, nujnih za usklajevanje družinskih obveznosti z delovnimi in udeležbo v javnem življenju. Ostali členi konvencije zahtevajo nediskriminatorno zdravstveno varstvo žensk, vključno z dejavnostmi na področju načrtovanja družine, in pravno sposobnost, identično moški. Države so se sporazumele, da bodo vse pogodbe ali druge civilno-pravne instrumente, ki omejujejo pravno sposobnost žensk, razglasile za nične. Ta konvencija vzpostavlja mehanizem za mednarodni nadzor nad obveznostmi, ki so jih prevzele države.

Republika Slovenija se je skladno z 18. členom konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk obvezala, da bo v roku enega leta od začetka veljave konvencije v državi predložila generalnemu sekretarju Združenih narodov za obravnavo v odboru poročilo o zakonodajnih, sodnih, upravnih ali drugih ukrepih, ki jih je sprejela za izpolnjevanje določil konvencije, kot tudi o napredku, doseženem v prvem letu po uveljavitvi konvencije.

Urad za žensko politiko je Začetno poročilo Republike Slovenije o sprejetih ukrepih za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk izdal že leta 1993 kot del programa za dvig zavesti o enakih pravicah žensk in moških ter ga predstavil javnosti. Poročilo ima namen, da bi hitro nadaljevali pot k zastavljenim ciljem in spodbu-

jali enakost žensk in moških na vseh ravneh in v vseh sferah življenja.

Na četrti svetovni konferenci o ženskah, ki je bila od 4. do 15. septembra 1995 v Pekingu, so vlade ter mednarodne in druge organizacije sprejele izhodišča za ukrepanje. S sprejemom tega besedila so se njegove podpisnice (med njimi tudi vlada republike Slovenije) zavezale, da bodo spoštovale izhodišča in priporočila, zapisana v besedilu, ter da bodo pri oblikovanju lastnih nacionalnih strategij ravnale v skladu z osnovnimi načeli pekinške deklaracije.

Izhodišča za ukrepanje so namenjena pospešitvi uresničevanja že zastavljenih ciljev, zlasti tistih, ki so bili sprejeti leta 1985 na tretji svetovni konferenci o ženskah v Nairobiju in so predstavljeni v dokumentu z naslovom Nairobij-ske dolgoročne strategije za izboljšanje položaja žensk do leta 2000.

Izhodišča za ukrepanje vsebujejo konkretna navodila za izboljšanje položaja žensk in to na vseh tistih področjih, ki so se izkazala za kritična in zahtevajo posebno obravnavo na mednarodni ravni. Napotki oziroma priporočila v njih so v prvi vrsti namenjeni vladam in posebnim vladnim organom, ki skrbijo za pravice žensk, mednarodnim ustanovam pa tudi nevladnim organizacijam in drugim institucijam, ki lahko pomembno prispevajo h krepitvi moči žensk (Začetno poročilo ..., 1996).

V nekaterih državah je prišlo do pomembnih sprememb v odnosih med moškimi in ženskami, posebej tam, kjer je precej napredovalo izobraževanje žensk ter se je pomembno povečal njihov delež v plačani delovni sili – ženske so pričele vstopati na delovna področja, kjer so prej prevladovali moški, moški pa so začeli sprejemati večjo odgovornost za domača opravila, vključno s skrbjo za otroke.

Izboljšanje položaja žensk je sestavni del proučevanja in drugih aktivnosti Sveta Evrope, ki potekajo v okviru pravnega sodelovanja med državami članicami.

Svet Evrope vztrajno proučuje različne vidike položaja žensk. Temu vprašanju je posvetil številne konference, seminarje in druga srečanja, na katerih so sprejeli pomembna priporočila in dokumente ter sprožili številne akcije, med drugimi tudi na teh področjih enakosti žensk in moških (*Ženska in moški ...*, 1994):

- prispevek žensk k dialogu Sever-Jug,
- položaj ženske na podeželju,

- enakost spolov v medijih,
- problemi migrantk,
- spolne in druge oblike nasilja nad ženskami,
- boj proti seksizmu v jeziku,
- uskladitev delovnih in materinskih obveznosti,
- delitev družinskih obveznosti,
- položaj ženske v učnem procesu,
- ozaveščanje javnosti o seksizmu in o nenakosti, ki jo poraja,
- izenačevanje možnosti od osnovne šole dalje,
- poučevanje ženskega prispevka k zgodovini v šolah,
- vloga žensk v zdravstvenem varstvu družine in pri uporabi zdravstvenih storitev.

Februarja 2000 je evropska konferenca v Bruslju pregledala učinke pekinških izhodišč za ukrepanje in kaj je bilo storjeno v zadnjih petih letih, obenem pa pripravila »Konferenco Peking + 5«. Bruseljska konferenca je ponovno potrdila trdno stališče EU, da je treba vseh dvanajst kritičnih področij izhodišč za ukrepanje iz Pekinga (ženske in revščina, izobraževanje in usposabljanje žensk, ženske in zdravje, nasilje nad ženskami, ženske in oboroženi spopadi, ženske in gospodarstvo, ženske na položajih moči in odločanja, institucionalni mehanizmi za napredovanje žensk, človekove pravice žensk, ženske in mediji, ženske in okolje, otroci ženskega spola) obravnavati skupaj, kajti vsa ta področja tvorijo celoto v programu za povečanje moči žensk in enakosti med spoloma. Skladno s tem je M. B. Theorin, predsednica komiteja za ženske pravice in enake možnosti pri evropskem parlamentu med drugim dejala: »Nihče ne more trditi, da se bori za človekove pravice žensk, kdor ne sprejme, da je vseh dvanajst področij bistvenega pomena za življenje žensk.« A. Diamantopoulou, evropska komisarka za zaposlovanje in socialne zadeve, pa je dodala: »Mi v Evropi moramo biti aktivno vključeni v delo na centralni politiki enakosti med spoloma, ki vključuje močno politično voljo, boljše zajemanje statističnih podatkov in strukturne spremembe.« (*Beijing + 5 ...*, 2000).

Žensko vprašanje ne velja več za obroben vidik raziskovanja prihodnosti družbe, temveč proces, katerega uspeh je pogoj za usodo človeštva. Zato navzočnost ženske upravičeno velja za nepogrešljivo na vseh ravneh življenja. Stvarno

vzajemnost in enakost moškega in ženske pa po drugi strani omogoča sama ženska, ki je dejavno navzoča na vseh področjih življenja in dela.

USTVARJANJE NOVE KULTURE ODNOSOV MED SPOLOMA

Sodobne spremembe v družbi in v družini so zamajale temelje androcentrični («naravni») tradiciji, tako da se že povsod v razvitem svetu spreminja delovanje celotnega družbenega institucionalnega reda, ki so ga v vsej zgodovini patriarhata ustvarjali moški. Te spremembe, ki so se zgodile pod vplivom novih demokratičnih ideologij in političnih gibanj, zlasti boja za žensko emancipacijo, so prisilile moške, da se soočijo z realnostjo enakopravnosti med spoloma, kajti ko živita ženska in moški skupaj, naj bi živela drug z drugim, ne pa drug ob drugem. Odkrivati enakopravnost med spoloma pomeni uvideti in sprejeti vse okoliščine, v katerih živita ženska in moški, in odkriti zgodovino, individualne izkušnje in ravnanja obeh. To pomeni tudi razumeti, kako so pretekle družbe definirale vloge žensk in vloge moških, kako so se te vloge spreminjale ter v čem se realnosti vsakdanjega življenja žensk in moških danes razlikujejo med seboj.

V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so se začele korenite spremembe v odnosu med spoloma. Žensko gibanje je revolucionarno spremenilo moško vlogo. Nastala je nova realnost odnosov med spoloma. Vedno večja ekonomska samostojnost je prispevala k povečanju neodvisnosti žensk in s tem tudi k svobodnemu odločanju o vseh pomembnih življenjskih vprašanjih. Vse bolj prihaja do izraza enakopravnost, ki prinaša enake pravice, možnosti in dolžnosti za oba spola.

Od vseh razvitih držav je Švedska najbolj vzoren primer demokratičnih vrednot pravičnosti in enakopravnosti med spoloma. Na Švedskem je razvoj v zadnjih desetletjih pripeljal do hitrega spreminjanja tradicionalnih vlog in s tem tudi do ravnovesja med materinstvom in očetovstvom.

»Resnica je, da si patriarhalnosti, seksizma in diskriminacije ne moremo več privoščiti,« so besede švedskega premiera Ingvarja Carlssona, ki jih je zapisal v predgovoru knjige *Men on men* (knjiga je izšla l. 1995 v Stockholmu in l. 1996 je izšla tudi v slovenščini z naslovom *Prostori moškosti*). Udeležba žensk v političnem življenju

je na Švedskem na visoki stopnji. V švedskem parlamentu je več kot štirideset odstotkov poslank.

Leta 1974 so švedski očetje dobili pravico do plačanega porodniškega dopusta za nego novorojenca, leta 1994 pa je ta pravica bolj precizirana, ko je švedski parlament na predlog vlade odločil, da dobijo očetje do 30 dni porodniškega dopusta, ki ga lahko izkoristijo samo oni (tega dopusta ne morejo izkoristiti matere namesto očetov). Tako je na Švedskem prišlo do izraza »novo očetovstvo«, kot en pol »vzajemnega starševstva«, ki je pomemben del celote demokratičnih in enakopravnih odnosov med spoloma. Dolžnost obeh staršev je, da skrbita za otroka že od njegovega rojstva dalje, otrok pa ima tudi pravico do obeh staršev. S prisotnostjo očeta v otrokovem najnežnejšem obdobju se poleg otrokovih koristi vzpostavlja tudi bolj enakomerna delitev dela in odgovornosti obeh staršev v družini.

Na podoben način je k urejanju te problematike pristopila tudi Slovenija. Po zakonu o družinskih prejemkih, ki je veljal do konca leta 2001, sta se lahko starša po 105 dneh porodniškega dopusta, ki ga je izkoristila mati, odločila o izmeničnem koriščenju dopusta za nego in varstvo otroka s predhodnim soglasjem delodajalca. Lahko sta ga koristila istočasno, vsak po štiri ure na dan. Čeprav je obstajala ta možnost, so jo izkoristili le redki očetje. Zato je najnovejši zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ki je začel veljati 1. 1. 2002, vpeljal pojem očetovskega dopusta v trajanju devetdeset dni, ki ga v nobenem primeru ne more namesto njega izkoristiti mati ali kdo drug.

Najhitrejša pot iz tradicionalnih odnosov je v sodelovanju obeh spolov pri spreminjanju vlog v družini. Skupni boj za eksistenco ženske in moškega postopoma zmanjšuje razpon moči med spoloma in pomaga pri depatriarhalizaciji in organizaciji družinskih odnosov na novih temeljih (razumevanju, toleranci, vzajemni pomoči, solidarnosti ipd.). Moški imajo velik in pomemben delež pri doseganju enakosti med spoloma. Zato so potrebne spremembe pri miselnosti moških, ker so si tisočletja dolgo podrejali ženske in izvajali nasilje nad njimi. Sama tradicionalna moška vloga vsiljuje moškim negativne vzorce obnašanja.

Odnosi med spoloma mlajših generacij že postajajo taki, da se ženske in moški s stopanjem v zakonsko zvezo ali zunajzakonsko skupnost ne

želijo več odreči individualnosti. Mlajši partnerji bolj poredko pristanejo na model obnašanja, v katerem je ženska podrejena moškemu. Čeprav je patriarhalna tradicija globoko ukoreninjena v naši vzgoji, je še vedno močna in ni brez vpliva tudi na povsem mlade partnerje, je v družinskih odnosih vse bolj izražena atmosfera ustvarjanja in ohranjanja pristnih odnosov, delitve gospodinjskih opravil, skupne skrbi za otroke itn.: »če želimo ohraniti naš planet in ljudi na njem, je zdaj zadnji čas, da to spoznajo tudi moški in da se izurijo za to v svojem lastnem imenu, v imenu naših žensk in v imenu naših otrok. In morebiti je enako pomembno tudi to: prava demokracija se rojeva v družini« (Swedin 1996: 136–137).

Politična emancipacija žensk je bila prvi korak k enakopravnosti z moškimi, tako da »sodelovanje žensk v politiki nedvomno pomeni, da so postala pomembna nova politična vprašanja, zlasti vprašanja, ki zadevajo življenjske pogoje žensk in otrok« (Bergstrand in sod. 1996: 145). Prvi pogoj za demokratičnost odnosov v družini, v službi in na drugih družbenih področjih je enaka zastopanost obeh spolov v vseh političnih institucijah.

V zadnjih desetletjih so ženske dajale vprašanjem ekonomske emancipacije poseben pomen, kar prinaša nujne spremembe v življenju obeh spolov. S tem počasi prihaja do resnične možnosti, da se celotna družba organizira tako, da se delitev vsega dela in odgovornosti v družini in v družbi presoja s stališča pravičnosti. Torej je treba zagotoviti enake možnosti in doseči popolno enakopravnost za oba spola na vseh področjih javnega in zasebnega življenja.

Pri planiranju delovnih obveznosti bi bilo potrebno v večji meri upoštevati, da je dejansko zelo veliko takšnih, ki odgovarjajo tudi za domača opravila in za vzgojo otrok. Za normo ne bi smeli več jemati ljudi, ki teh obveznosti nimajo. Prepričan sem, da bi ta bistvena sprememba hitro zaživela, če bi več vodilnih delavcev v gospodarstvu in državnem aparatu imelo lastne izkušnje o tem, kako je mogoče uskladiti službo in domače opravke. Zato pa je tako pomembno, da zavestno povečujemo število žensk na izvršilnih in vodilnih položajih in da vzpodbujamo moške, ki so že na takšnih položajih, kakor tudi vse druge moške, naj si nabirajo tovrstnih izkušenj. (Op. cit.: 151.)

Z vse večjim zaposlovanjem žensk v vseh segmentih družbe večina moških vse bolj spoznava, da je tudi zanje pomembna enakopravnost med spoloma, zato prenašajo pozitivno stališče o enakopravnosti na vse druge moške, ki jih obkrožajo, sinove, sorodnike, prijatelje, znance, sodelavce. Gospodinjska opravila in vzgoja otrok so za oba zaposlena starša manjše breme, če si ga pravično razdelita. Dom je nekakšen preizkusni poligon za enakopravnost ženske in moškega v vsakdanjem življenju, kajti »enakopravnost na trgu dela se začne doma [...]. Dom zagotavlja jasno začrtan okvir človeških stikov in sprostitev in je prizorišče, kjer se oblikujejo nove ženske in moške vloge« (Frykman 1996: 160–161).

Danes so vse jasnejše zahteve žensk, da bi morali moški deliti enako odgovornost pri gospodinjskih opravilih in za varstvo, vzgojo in oskrbo otrok. Nekateri moški so tudi že sami uvideli, da so dolžni vzpostaviti ravnovesje med službo in družinskim življenjem. Zato je eden najpomembnejših ciljev kulturnega razvoja sodobne družbe popolna emancipacija ženske in izenačenje njenih možnosti z možnostmi moških.

Novejše raziskave, kakor tudi vsakdanje življenjske izkušnje kažejo, da se enakopravnost med spoloma začne v družini in se od tod reflektira v celotno družbo. Prav tako pa tudi pozitivne spremembe v družbi vplivajo na enakopravne oziroma enakovredne odnose v družini. Tako se ustvarja nova kultura odnosov med spoloma, stare tradicionalne vloge pa za vselej izginjajo.

SKLEP

Raziskave in analize navajajo na to, da samo družbena hotenja, četudi speljana z zakonodajo (mednarodne deklaracije, priporočila, konvencije idr.), še ne zagotavljajo hitrejšega spreminjanja družbe. Kljub sodobni zakonodaji je v življenju še vedno veliko tradicionalnih androcentričnih norm, predsodkov in stereotipov, ki se kažejo v sporazumevanju med spoloma, v neenakosti spolov in v delitvi vlog v zakonski zvezi, družini in družbi. Za spreminjanje tradicionalnih vzorcev in uveljavljanje novih spoznanj je potrebno daljše obdobje, obenem pa organizirana dejavnost družbe na vseh področjih, da bi ustvarili družbene in ekonomske pogoje za vse demokratične spremembe.

S tako družbeno angažiranostjo bi se tudi veliko hitreje spreminjala zakoreninjena androcentrična miselnost v družbi v vseh segmentih in na vseh nivojih. S tem v zvezi je treba vsekakor omeniti tudi zakonsko zvezo, zunajzakonsko skupnost in družino, kjer prav ta androcentrična miselnost partnerjem, zlasti pa otrokom pogosto onemogoči srečno in zadovoljno življenje. Zato bi se bilo treba v najširši družbi skrbno izogibati odločitvam, ki temeljijo na stereotipnem pojmovanju vloge spolov. Z usmerjenim delovanjem družbenih institucij lahko namreč pospešimo opuščanje predsodkov in stereotipov. Ko govorimo o spreminjanju položaja žensk, o humanizaciji odnosov med spoloma, mora biti tako obnašanje prisotno v vseh porah družbene- ga življenja in delovanja.

S predajo polovice oblasti pri sprejemanju in izvajanju zakonov kakor tudi pri načrtovanju predlogov za novo zakonodajo in ohranjanje reda ženskam bi zakonodajalec storil velikanski premik za vzpostavitev enakih možnosti obeh spolov v družbi.

V zadnjih desetletjih se na mednarodni ravni povezuje ženska politika kot sad mednarodnih organizacij in mednarodnih konferenc o

pomembnih temah, povezanih z žensko, z njenimi pravicami in njeno enakopravno udeležbo v družbenem življenju.

Sodobne spremembe v družbi in tudi v družini že omogočajo ustvarjanje nove kulture odnosov med spoloma, v kateri bo vzpostavljen tak institucionalni red, da bosta ženska in moški enakopravna oziroma enakovredna.

Moški imajo velik in pomemben delež pri ustvarjanju pogojev za enakopravnost med spoloma. Že sami so spoznali, da je nujno vzpostaviti ravnovesje med službo in družinskim življenjem. Uvideli so tudi, da moški in ženske potrebujejo drug drugega, ker gre za različnosti, ki se dopolnjujejo, ter da sta obe vlogi v bistvu enakovredni; potrebno je spoštovanje, vzpostavljane pristnega človeškega odnosa, ki dopolnjuje, razbremenjuje, ne pa boj za premoč, nadvlado ipd.

Enakopravnost med spoloma se začena v družini in se iz nje prenaša v celotno družbo, kar spodbuja pozitivne družbene spremembe. Enako se tudi pozitivni premiki v družbi prenašajo na odnose v družini, s tem pa se ustvarja nova kultura odnosov med spoloma in za vselej izginjajo stare tradicionalne vloge.

Beijing + 5: An overview of the European Union follow-up and preparations, Employment & social affairs (2000). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

G. BERGSTRAND, I. CARLSSON, N. RADSTROM, O. P. ENQUIST, H. L. GUSTAFSSON, G. HATT, G. SWEDIN, B. WESTERBERG, J. FRYKMAN (1996), *Prostori moškosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

K. BOH (1989), *European Family Life Patterns - A Reappraisal. Changing Patterns of European Family*. London and New York: Routledge.

S. BROWNMILLER (1998), *Proti naši volji*. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.

M. JOGAN (1992), Seksizem, politika in politična kultura. *Teorija in praksa*, 11-12.

Kaj so izhodišča za ukrepanje ali kako izboljšati položaj žensk do leta 2000? (1996). Ljubljana: Urad za žensko politiko.

Poročilo o četrti svetovni konferenci o ženskah (1996). Ljubljana: Urad za žensko politiko.

Zakon o družinskih prejemkih (1993, 1994, 1995). *Uradni list RS*.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2001). *Uradni list RS*.

Začetno poročilo Republike Slovenije o sprejetih ukrepih za odpravo vseh oblik diskriminacije žensk (1993). Ljubljana: Urad za žensko politiko.

Ženska in moški: partnerja v demokraciji (1994). Strasbourg: Svet Evrope (slovenska verzija).

...vsega, kar je v meni, postavlja svoj razlog, ...vreda se ...tudi zgodilo, da je sonar tako ...da bi to ohranjavala ...Tvarna narava ...država ni imela vsaj eni izdane močnejš ...

Danes državljani in državljanke razvitiše delci te pravice nimajo več. Že res, da je v nekaterih deželah, na primer na japonskem, v določenih okoliščinah semonarji še vedno častna dolžnost. Vendar zapovedana smrt ni tisto, kar pojmujem kot pravico do smrti. Ne gre toliko za smrt, gre za pravico.

KDO SME ODLOČATI O MOJEM ŽIVLIENJU IN MOJI SMRTI?

Glode tega vprašanja je sodobna družba akrajno dvoična. Dejansko si družba (beri: država) prišča popolno oblasti nad življenjem in smrtjo posameznika. V tem pogledu je sodobna družba dosti manj demokratična od starogrške, čeprav na vsakem koraku sproda jasno betajo demokracija. Država ima pravico poslati v vojno in s tem morda tudi v smrt vse svoje vojaške obveznike. Vojaški obveznik, ki se vrne iz vojne brez rok in nog, pa nima pravice zahtevati svoje smrti. To je itiba seveda takoi povedati nekaj, kar ni splošno znano, in sicer, da vojne se izvirajo iz

...ed je drugi stvar. Tedaj je vseno, ali govorimo u odnosa do življenja ali do smrti, kajti v nek trenutkih si dvoično videti oboje kot celoto. Če se nam vsadan smrti zdi absurd, se nam v takih trenutkih zdi absurd tudi življenje. Ni vprašanje, ali je življenje »zares« absurd, poudariti želimo, da ga posameznik včasih tako dojmlja. Včasih ita le včasih bi ga tako videli tudi mi, če bi si dovedli pogledati z njegovimi očmi.

Vemo, da je družba več kot le vsota posameznikov, ki se poskušajo kaj racionalno dogovoriti. Družba je kibernetični sistem, ki s svojimi strukturami in povezavami ustvarja vedno nove kvalitete, nove realnosti, ki se razprostirajo prek in onstran sveta posameznikov. Teško je reči, kje se konča posameznik in prične družba, saj je težko v njem kot zunaj njega. Lahko pa rečemo, da ima družba svoje zakonitosti in zahteve, ki so drugačne narave kakor zahteve in potrebe posameznika. Med družbo kot sistem in posameznikom kot živim bitjem, ki tudi sam ustvarja pomen, sorj obstaja kvalitativna razlika, prepad, ki ga verjetno ni mogoče premostiti, moramo se ga pa ozvedati. Želo se lahko zdelo v najboljši moči družbi zgodi, da tisto, kar kvititi sistema, samo navidezno korsti tudi posameznikom. Vse to seveda ni nič novega, v stvari, ki se nam zdijo samoumevna, radi pozabimo.

